

Erasmus+

Az Európai Unió
Erasmus+ programjának
társfinanszírozásával

Az akadálymentes turizmus kutatása a szakirodalomban

Az akadálymentes turizmus célcsoportjának már maga a lehatárolása is problémába ütközik. A közvélemény sokszor nem is sorolja az érintettek közé azokat, akik élethelyzetüknél fogva rövidebb vagy hosszabb ideig tartoznak a célcsoport tagjai közé: például kismamák, műtét utáni felépülés alatt lévő időszakosan mozgáskorlátozottak, illetve az idős korosztály. Márpedig az utóbbiak aránya az összlakosságon belül folyamatosan nő, és számukra az akadálymentesítés számos formája elemi szükségletként jelenik meg. Szélesebben értelmezve és kissé filozofikusan közelítve a témakörhöz azt is mondhatjuk, hogy az akadálymentesítés a folyamatosan kényelemre és biztonságra törekvő emberi lét szakadatlan törekvése (Farkas – Petykó 2020). Nagyon sokan élnek tehát közöttünk valamilyen tartós vagy átmeneti fogyatékkal, ami akadályokat jelenthet számukra az életük során, és korlátokat jelenthet az utazásaik megvalósításában. Valójában az akadálymentes turizmus nem más, mint egy folyamatos törekvés, mely arra irányul, hogy minden úti cél, idegenforgalmi termék és szolgáltatás elérhető legyen minden ember számára, függetlenül bármely fizikai korláttól, fogyatéktól vagy kortól, és attól, hogy magán- vagy köztulajdonban lévő turisztikai helyszínekről van-e szó (Farkas – Raffay 2022). A deklarációk szintjén az akadálymentesítés már nem kérdéses, a valóság azonban más képet mutat.

A fogyatékos fogalmának meghatározásakor nem vagyunk könnyű helyzetben, hiszen sokféle formája van. Szokták szűkebben és szélesebben is értelmezni azt, hogy kik az érintettjei az akadálymentes turizmusnak (Angler 2021). A szélesebb értelmezés szerint „nemcsak a mozgásukban korlátozott személyeket, a látás- és hallássérülteket, értelmi fogyatékosokban szenvedőket sorolhatjuk ide, de azokat is, akik egyéb, életminőségükre hosszú távon kiható betegségekben szenvednek, például allergiával küzdenek” (Zsarnóczky 2018b:39). A 2006-ban az Egyesült Nemzetek által elfogadott és Magyarországon is kihirdetett Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény kötelezi a részes államokat, hogy biztosítsák a fogyatékosokkal élő személyek hozzáférését a sport-, üdülési és turisztikai helyszínekhez és szolgáltatásokhoz (2007. évi XCII. tv.).

Napjainkban különös súlyt ad a problémának az előregedő társadalmak képe. A különleges igények idősebb korban mindenkinél előfordulnak, de emellett számos olyan egyéb élethelyzet lehetséges, ami a speciális igényeket megalapozhatja: például baleset utáni rehabilitációban részesülők, kisgyermekes családok (Darcy – Dickson 2009). Az ENSZ turisztikai világszervezete, a UN Tourism (amely 2024 januárjáig UNTWO, vagyis United Nations World Tourism Organization néven működött) elkötelezetten támogatja az akadálymentes turizmust. Ennek jegyében a 2016. évi Turizmus Világnapot is ennek a témának szentelte. A szervezet számos ajánlást fogalmazott meg és kézikönyvet adott ki a kérdéssel kapcsolatban (UNWTO 2016).

Az emberiség története során számos erőfeszítést tett az akadálymentesítés terén, széles körben felismert társadalmi üggyé azonban csak a 20. század második felében vált. Ma már többnyire elfogadott, hogy mindenki számára biztosítani kell azt, hogy valamely fogyatékosága ellenére

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

is ugyanúgy része lehessen az utazás adta örömeiben, mint bárki másnak, „hiszen az élet teljességének élvezete mindenkit megillető jog” (Végh 2005:31). Az Európai Parlament az európai turizmus előmozdításának új kihívásairól és elképzeléseiről szóló 2015. október 29-i állásfoglalása hangsúlyozza: a fenntartható, felelős és akadálymentes turizmus fejlesztésének jelentőségét; a „turizmus mindenkinek” elvét; illetve, hogy a turizmus teljes mértékű akadálymentesítése és megfizethetősége az ágazat fenntarthatóságának kulcseleme. Javasolja, hogy a tagállamok fejlesszenek ki egy Európa-szerte egységes és átlátható címkerendszert az akadálymentes ajánlatokra, valamint az idegenforgalmi ágazatra vonatkozó gazdasági támogatási programok keretében tegyék támogatási kritériummá az akadálymentesség megteremtését.

A szabályozás szintjén Magyarországon sincs elmaradás az Európai Unió más országaihoz képest. Az 1998. évi XXVI. törvény alapján a fogyatékkal élő személynek joga van a számára akadálymentes, továbbá érzékelhető és biztonságos épített környezethez. Lehetővé kell tenni számukra a művelődési, kulturális és sportlétesítmények látogatását, továbbá a közlekedési rendszerek és eszközök biztonságos igénybevételét. A 2015-ben elfogadott új Országos Fogyatékosügyi Program (2015–2025) megállapította, hogy a szolgáltatók még nem ismerték fel a fogyatékos emberek jelentette turisztikai lehetőségeket. A turizmus társadalmi jelenséggé válása következtében az életminőség alakításának is fontos tényezőjévé vált (Gonda et al. 2019). Napjainkban szerencsére elfogadottá vált, hogy a fogyatékkal élő emberek számára az utazásokat megkönnyíteni, az ehhez szükséges fizikai feltételeket biztosítani nem csak emberiességi, etikai, erkölcsi és egyben jogi kötelességünk, hanem gazdasági szempontból is fontos kérdés (Raffay-Danyi – Ernszt 2021; Ernszt 2019). Jelenleg ez kihasználatlan rést jelent a turizmus piacán, bár az elmúlt időszakban számos pozitív ellenpélda is látható (Buhális et al. 2012). Azonban erre a kihasználatlan piaci szegmensre nem egy homogén csoportként kell tekinteni, hiszen a fogyatékoságuk fajtájától és mértékétől függően más és más különleges igényeket támasztanak a szolgáltatásokkal szemben (Máté 2021). Vannak olyan akadályok, amelyek valamennyi utazót érinthetnek, és olyanok is, amelyek csak egyes szűkebb szegmensek számára jelentenek leküzdhetetlen problémát (Shaw – Coles 2004). A különböző fogyatékoságok megléte eltérő és speciális igényeket eredményez, melyekre speciális ötletekkel, megoldásokkal lehet reflektálni. A vakok és nagyothallók (süketek) igényeit, és az ő igényekre tervezett akadálymentesítéssel kapcsolatos kreatív megoldásokat mutatja be Zajadacz munkája (Zajadacz 2015, Zajadacz – Lubarska 2019, Zajadacz – Lubarska 2020). A turisztikai weboldalak akadálymentesítésével, az egyes országok gyakorlatában megfigyelhető különbségekkel foglalkozik Domínguez Vila, T. – Alén, E. – Darcy, S. (2020).

Az egyes turisztikai desztinációk más szinten állnak az akadálymentesség megvalósításában. Egyre több helyen ismerik fel, hogy az akadálymentesség komoly versenyelőnyt jelenthet (Agovino et al. 2017; Domínguez Vila, T. – Darcy, S. – Alén, G. E. 2015). Vannak olyan úticélok, amelyek különleges ajánlatokat dolgoznak ki a fogyatékkal élő emberek számára, mások egyenesen megkülönböztető jegyként tüntetik fel az akadálymentességet – felismerve az ebben rejlő piaci lehetőséget (Lőrincz et al. 2019). Az akadálymentes turizmus megvalósítása nem egyenlő a fizikai akadálymentesítéssel, az akadálymentes desztináció által adott élmény ennél

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

sokkal többet jelent: a függetlenség, egyenlőség és emberi méltóság elveinek a megvalósítását a turisztikai élmény során is. A hely szellemiségének a megtapasztalása, az adott földrajzi tér felfedezése a fogyatékossgal élők számára is ugyanolyan fontos, mint bárki másnak. A Motiváció Alapítvány kutatása azt állapította meg, hogy a mozgáskorlátozottak mintegy felét akadályozta fogyatékossguk valamilyen turisztikai program megvalósításában, a látássérültek esetében ez az arány 75% volt (Motiváció Alapítvány és a Revita Alapítvány Kutatóműhelye 2009). A szolgáltatói oldaláról tekintve a fogyatékossgal élő vendégek magas színvonalon történő kiszolgálása empátiát, odafigyelést követel meg a turisztikai iparág résztvevőitől.

A fogyatékossgal élőknek a turisztikai attrakciókhoz való hozzáférését gyakran megnehezíti, hogy a műemléki környezetben elhelyezkedő attrakciók megközelítése műszaki szempontból nehézkesen kivitelezhető. Ennek a problémának megoldásával foglalkozik többek között Írország kormányának egy útmutató kiadványa, Improving the Accessibility of Historic Buildings and Places címmel (Government of Ireland 2021), a berlini szövetségi műemlékvédelmi hivatal hasonló tartalmú kiadványa, Cultural Heritage and Barrier-free Accessibility. Guideline and Student Projects címmel (Landesdenkmalamt Berlin 2015), illetve transznacionális szinten az Európai Unió Erasmus + programjából finanszírozott UNINET projekt kiadványa, az Adaptation of historic buildings for disabled people (UNINET 2018).

Az akadálymentes turizmus kutatásának hazai előzményei

Az akadálymentes turizmus kutatás korai szakasza Magyarországon (1990-2010)

A 20. század utolsó évtizedéből nem találunk kifejezetten az akadálymentes turizmussal foglalkozó tanulmányt, és századunk első két évtizedének is inkább a végén kezdtek el intenzívebben foglalkozni e kérdéskörrel a magyar kutatók (1. ábra). A Turizmus Bulletin hasábjain 2004-ben jelent meg egy rövid, „A segítséggel élők turisztikai lehetőségei Magyarországon” című tanulmány (Végh, 2005, p. 26), ahol a szerző máig érvényes megállapításokat tesz, kezdve a fogyatékossgal élők magyarországi (sajnos a mai napig) kedvezőtlenebb helyzetétől egészen annak megfogalmazásáig, hogy utazási igényeik alapvetően nem térnek el „ép” társaikétól. Egyenként elemzi a „paraturizmusban” részt vevők igényeit és problémáit a közlekedés, a szálláshelyek, a gyógyfürdők és az animátorok terén.

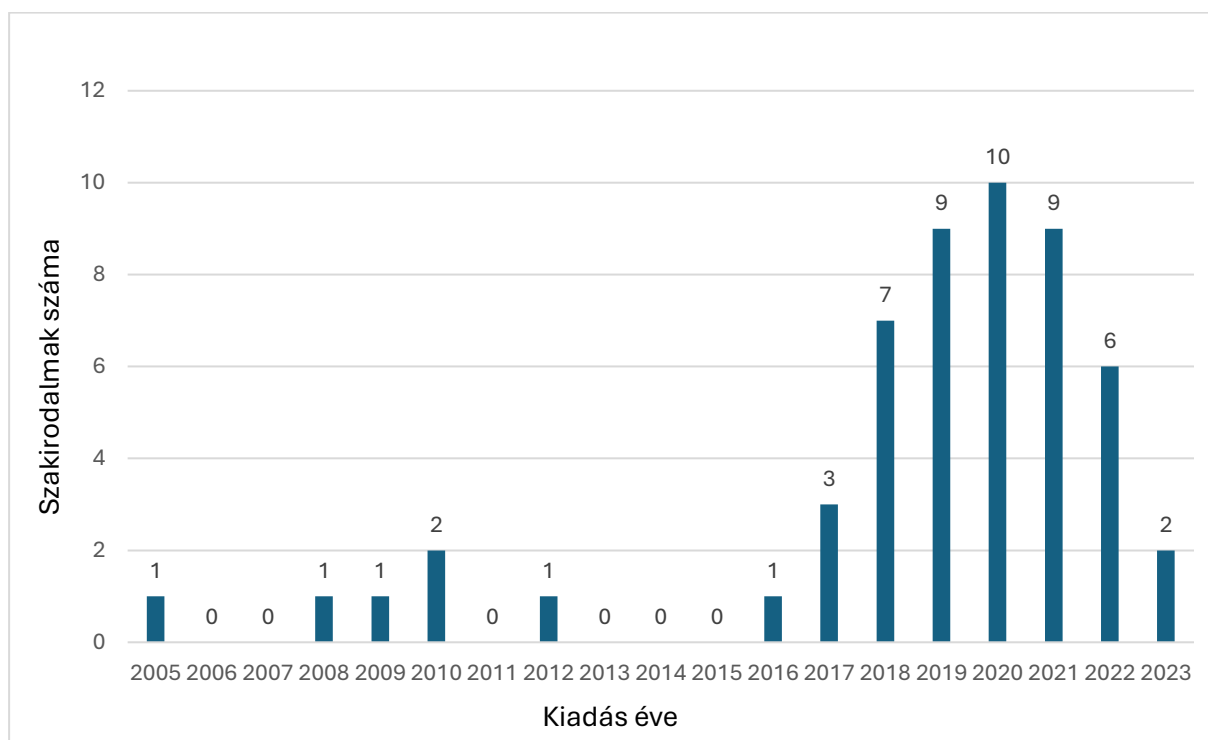
Ugyancsak a Turizmus Bulletinben publikálta Gálné Kucsák K. „A látássérültek turizmusának helyzete és esélyei Magyarországon” című tanulmányát (Gálné Kucsák, 2008, p. 55), amelyben kifejti, hogy míg a mozgássérültek számára egyre több helyszín válik megközelíthetővé, az akadálymentesítésről való gondolkodás során hajlamosak vagyunk megfeledkezni a látássérültekről, talán mert kevésbé „feltűnő” célcsoport, akik kiszolgáltatottsága nagy visszatartó erő a hétköznapi utazások alkalmával és a szabadidős célú utazások során is. A szerző kiemeli a turizmus pozitív (boldogító) hatását az érintettek életminőségének javításában. A tanulmány a látássérültekre vonatkozóan első ízben tárja fel a Magyarországon megvalósítandó akadálymentes turizmus problémáját, és rámutat az elengedhetetlen

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

fejlesztések irányaira. A turisztikai termékek akadálymentes kínálatát a tanulmány a megközelítést biztosító közlekedés és a turisztikai szuprastruktúra tekintetében vizsgálja, a turizmus termékei közül pedig az aktív, a kulturális és az egészségturizmus látássérült vendégek számára kínált lehetőségeit elemzi. A kutatás alapján a szerző megállapítja, hogy a látássérültek számára akadálymentesített turisztikai kínálat leginkább az információ hiánya miatt nem alakul ki.

Egy évvel később, 2009-ben Csesznák és szerzőtársai „A hozzáférés teljesebb körű biztosítása a fogyatékossgal élők számára” című, a Szentendrei Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ gondozásában megjelent anyagában egy speciális terület, a múzeumok akadálymentesítési problémáit taglalják (Csesznák et al., 2009). A tanulmány a fogyatékossgal élőket foglalkoztató intézményeknek és a múzeumoknak az esélyegyenlőség megteremtésére irányuló szakmai együttműködéseit mutatja be.

1. ábra: Az akadálymentes turizmussal kapcsolatos publikációk számának éves megoszlása Magyarországon, 2005 – 2023

Forrás: Az mtmt.hu adatbázisa alapján saját szerkesztés

Az akadálymentes turizmus hazai kutatásának második szakasza (2010-2023)

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

A 2010-es években, különösképpen 2016-tól egyre nagyobb számban jelennek meg a témával foglalkozó írások. Köztük találunk a kérdéskörrel (érintőlegesen) foglalkozó könyvet: Boldogító utazás – a turizmus és az életminőség kapcsolatának magyarországi vonatkozásai (Michalkó, 2010); kutatási összefoglalóként írt könyvet (könyvfejezetet): Accessible Tourism in some European countries – findings and results of an empirical survey, Peer-Act Project (Raffay – Gonda, 2020); Az akadálymentesítés primátusa a turisztikai termékfejlesztésben (Farkas, 2019); doktori értekezéseket: A fogyatékos személyek teljesítménysportja és annak hatása a sport különböző szintereire (Dorogi, 2012), Speciális igények a turizmusban – a mozgáskorlátozottak helye, szerepe és lehetősége a turisztikai szektorban (Gondos, 2020), Az egzisztenciális fogyatékoságban rejlő kiteljesedési lehetőségek – Betekintés a fogalom jelentésvilágába (Farkas, 2020); szakdolgozatot: Az információk hozzáférhetőségének centrális jelentősége az akadálymentes turizmusban (Mező, 2019); hazai tudományos folyóiratokban megjelent tanulmányokat: Paraturizmus és konfliktusmenedzsment a szállodaiparban (Kovács – Kozák, 2016), A mozgáskorlátozottak esélyegyenlőségének lehetősége a turizmusban (Gondos 2019), Az akadálymentes turizmus innovatív jó gyakorlata (Raffay – Gonda, 2020), Akadálymentesség és a parasport turisztikai lehetőségei az Európai Unióban (Zsarnóczky, 2018a). Jogi megközelítésű tanulmányát a Farkas – Nagy szerzőpáros Az akadálymentesség teljesebbé válásának egyik lehetséges útja a bizalmi vagyonkezelés alkalmazásával a Jogelméleti Szemle folyóiratban tette közzé (Farkas – Nagy, 2020).

A magyar szerzőknek nemzetközi folyóiratokban megjelent cikkei a téma magyarországi kutatásának nemzetközi láthatóságát javítják, ilyen munka a litvániai Vadyba Journal of Management-ben megjelent The Future Challenge of Accessible Tourism in the European Union (Zsarnóczky, 2017), a horvátországi Interdisciplinary Management Research / Interdisziplinäre Managementforschung-ban világot látott The impact of tourism on the quality of life (Gonda – Nagy – Raffay, 2019), a romániai Geojournal of Tourism and Geosites hasábjain megjelent Travelling Habits of People with Disabilities (Gonda, 2021), a szintén romániai Journal of Tourism Challenges and Trends által megjelentetett The Phenomenon of European Accessibility as a Special Niche in Active Tourism (Zsarnóczky – Zsarnóczky-Dulházi, 2019). A Polish Journal of Management Studies 2018-ban tette közzé az An empirical study on the influences of management's attitudes toward employees with disabilities in the hospitality sector című tanulmányt a Sharma, Zsarnóczky – Dunay szerzőtriótól.

A téma természetesen konferenciák előadásai közt is megjelent, az évtized vége felé egyre gyakrabban: Turizmus és életminőség kapcsolata a mozgáskorlátozottak körében (Gondos, 2017), Accessible tourism in the European Union (Zsarnóczky, 2017) Az akadálymentesítés evolúciója, avagy az utazás útjai(n). Turizmusbiztonság: a praxis és a teória mezsgyéin (Farkas, 2018), Egyedül nem megy – fogyatékosággal élők utazási szokásainak vizsgálata egy nemzetközi felmérés eredményeinek tükrében (Gonda – Raffay, 2020c), Accessibility as a tourism niche opportunity in the European Union (Zsarnóczky, 2018a), Az akadálymentes turizmus, mint rehabilitációs „eszköz” (Dulházi – Zsarnóczky, 2018).

Nem egy szerző (Gonda, Gondos, Farkas, Raffay, Zsarnóczky) publikációs tevékenységének jelentős része irányult az akadálymentes turizmus problematikájára az elmúlt öt évben.

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

Az elmúlt években a kérdéskör vizsgálata bekerült a turizmuskutatás fő vonulatába. Ennek egyik előidézője a PeerAct elnevezésű Erasmus+ projekt volt, melynek keretében egy jelentős méretű és hatású kutatás is megvalósult (Gonda – Raffay, 2020a; 2021). A kutatás során 5 ország részvételével feltárássra került az akadálymentes turizmus néhány magyarországi és nemzetközi jó gyakorlata (Gonda – Raffay, 2020b), valamint lezajlott egy kérdőíves vizsgálat a fogyatékkal élők körében. Ennek során 262 db kérdőív került kitöltésre Magyarországon, valamint a négy külföldi partnernél egyenként kb. 30 db-os kismintás kutatásra is sor került. A kérdőíves kutatás szakmai előkészítésére valamennyi partner bevonásával 2018 decemberében került sor Barcelonában. Ott került meghatározásra az, hogy a kutatásvezető magyar partner 200 fős mintán végzi el az alapkutatást, melyeket összevetnek a nemzeti sajátosságokkal, amihez a partnerek 30-30 kérdőív kitöltését vállalták.

A kérdőíves kutatás 2019 tavaszán indult, és az alacsony kitöltési hajlandóság miatt a tervezett 2 hónap helyett 5 hónapot vett igénybe a lebonyolítása. A fogyatékkal élő érintetteket nagyon nehéz volt elérni. Alapvetően online kitöltő programon keresztül történt a kérdőív kitöltése, de egyes esetekben személyes adatfelvételre is sor került. E tekintetben igen eredményes volt a magyar partner, mivel a 2019 szeptember eleji Orfűi Akadálymentes Turizmus Napon egyetemi hallgatók bevonásával 89 kérdőívet tudtak személyesen kitölteni. Ténylegesen 262 magyarországi kitöltés készült el, ami a magyarországi akadálymentes turizmussal kapcsolatos kutatásban tudomásunk szerint az egyik legnagyobb mintaszám. Ehhez az eredményhez, mintegy kontrollcsoportokat hasonlítjuk hozzá a másik négy ország eredményeit, ahol 22 és 34 között szóródtak a kitöltési számok. Először a nagyobb minta kiértékelése történt meg, ahol százalékosan kerültek feltüntetésre a kapott eredmények. Tekintettel a külföldi minták alacsony számára, az ő esetükben százalékot nem számoltunk, hanem a válaszok számát tüntettük fel. A kapott eredményekről készült egy rövid kutatási összefoglaló, és a teljes kutatási eredményt bemutató műhelytanulmány (Gonda – Raffay, 2021).

A kérdőívet kitöltő magyarok 47,8%-a férfi, míg 52,2%-a nő volt. Az eredmények komoly hazai és nemzetközi érdeklődést váltottak ki. A minta nagysága más kutatásokkal összevetve nem tűnik nagyon nagyknak, de tudomásunk szerint kimondottan a fogyatékkal élők elérését megcélzó kutatások közül Magyarországon ez volt a legnagyobb mintaszám. A turisztikai kínálat akadálymentesítésének, ezzel összhangban pedig a turisztikai szolgáltatások elérhetőségének a fontosságát is alátámasztja a vizsgálat. A szerzők ráirányították a figyelmet arra, hogy csak a megkérdezettek kis része, mindössze 19,1%-a az, aki kifejezetten fogyatékkal élőknek szóló programokon szeret részt venni. Ugyancsak alacsony az aránya (19,8%) azoknak, akik szívesebben választják az integrációs programokat. A válaszadók majdnem kétharmada (61,1%) viszont arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem a kimondottan fogyatékkal élőknek szóló programokon szeretnek részt venni, hanem ugyanazt a kínálatot szeretnék igénybe venni, mint bárki más. Érdekes, hogy a spanyoloknál arra a kérdésre, hogy milyen programokon szeretnek részt venni, senki nem jelölte válaszként a fogyatékkal élőknek szóló programokat. Inkább választják az integrációs vagy a nem kimondottan fogyatékkal élőknek szóló programokat. A másik három országnál is a

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

legkevésbé népszerű válasz a fogyatékkal élőknek szóló programok, míg a legnépszerűbb a nem kimondottan számukra kialakított turisztikai programok voltak.

A kérdőíves vizsgálat mellett 2020-ban elindult egy kezdeményezés a téma iránt érdeklődő valamennyi magyar turizmuskutató összefogására. Ebből a célból 2020 szeptemberében tudományos konferencia szervezésére került sor Orfűn, melyen részt vett a magyarországi akadálymentes turizmussal is foglalkozó kutatók nagy része. A konferencia előadói a Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok (TVT) folyóirat 2021-es első számában lehetőséget kaptak cikkeik publikálására. Ekkor már jól látszott az, hogy szerteágazó kutatások kezdődtek meg az akadálymentes turizmus terén. Az olyan általánosabb kérdéskörök, mint például az utazási gyakoriság vizsgálata (Raffay – Gonda, 2021) mellett, viszonylag szűk, de ugyancsak fontos részterületek vizsgálatáról is beszámoltak a szerzők. A kulturális létesítmények hozzáféréseinek vizsgálata (Angler, 2021; Máté, 2021) mellett például a borturizmus akadálymentes lehetőségeinek feltárása is bemutatásra került (Slezák-Bartos et al., 2021) és a folyami hajózás és akadálymentes turizmus kérdésköre is megjelent (Pókó, 2021) a tanulmányok között. Természetesen a turizmus legfontosabb szolgáltatói ágazatának, a szállásadás vizsgálatára sem maradhatott ki a körből (Horváth, 2021).

A Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok 2021-es tematikus számát követően is megmaradt a folyóirat érzékenysége a téma iránt. A Raffay-Danyi – Ernszt (2021) szerzőpáros a 2023-as Európa Kulturális Fővárosa, Veszprém szemszögéből vizsgálta a kérdést. 2022-ben a téma ismert szerzői (Farkas – Raffay – Dávid, 2022a, b, c) pedig a filozófia tudományág vizsgálati módszerével próbálták új oldalról és új szempontok szerint megközelíteni az egyenlő esélyű hozzáférés kérdéskörét. Megállapítható az is, hogy a magyar folyóiratok közül csak a TVT körül alakult ki egy erős műhely a turizmus egyenlő esélyű hozzáféréseinek témakörében. 2020-at követően a másik vezető magyarországi turizmus folyóiratban, a Turizmus Bulletinben, mindössze egy tanulmány látott napvilágot a témakörben (Farkas – Raffay – Dávid, 2022b).

A már említett Peer Act kutatásnak további eredménye volt, hogy a magyar kutatók nemzetközi kapcsolatokra tehettek szert. Ennek keretében elkészült egy németországi kiadású tudományos kötet, melyben több magyar szerző is publikált (Gonda – Raffay, 2020a)

A magyarországi kutatási eredmények minősége és mélysége elérte azt a színvonalat, hogy nemzetközi tudományos érdeklődésre is számot tartson. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a WoS minősítésű konferencia kötetek mellett az elmúlt években több Q1-es Q2-es folyóiratban is lehetővé vált a kutatási eredmények publikálása (Farkas et al., 2023; Farkas – Raffay – Petykó, 2022). A kutatási munka és a publikálás területén belül a szinergiák jobb kihasználására alkalmi együttműködések jöttek létre. Ezek közül említést érdemel a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara, a Budapesti Gazdasági Egyetem és a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem kollégái közötti együttműködés, amely ugyancsak rangos nemzetközi publikációkat eredményezett (Farkas et al., 2022b; Farkas et al., 2022).

Az akadálymentes turizmus kutatásának eddigi legátfogóbb szintézise Magyarországon az Akadémiai Kiadó gondozásában 2023. év végén megjelent könyv Farkas Jácint. Raffay Zoltán

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

és Gomda Tibor szerzőségével, amely az Utazástudomány: akadálymentességi dimenziók címet viseli (2. ábra)

2. ábra: Az Utazástudomány: akadálymentességi dimenziók c. könyv borítója

Forrás: <https://mersz.hu/farkas-raffay-gonda-utazastudomany-akadalymentessegi-dimenziok>

Források

- Agovino, M. – Casaccia, M. – Garofalo, A., – Marchesano, K. (2017). Tourism and disability in Italy: Limits and opportunities. *Tourism Management Perspectives*, 23, pp. 58-67.
- Angler, K. (2021). Kívül-belül akadálymentesen. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, VI. évfolyam I. szám, pp. 78-92.
- Buhalis, D. – Darcy, S., – Ambrose, I. (2012). *Best Practice in Accessible Tourism: Inclusion, Disability, Ageing Population and Tourism*. Channel View Publications, Bristol/Buffalo/Toronto.
- Csesznák, É. – Gulyás, A. – Kádárné Szabó, G. – Mascher, R. – Móga, E. – Onódi, Á. (2009). A hozzáférés teljesebb körű biztosítása a fogyatékossgal élők számára. In: Vásárhelyi, T. (Ed.), *Múzeum és iskola. Múzeumok a közoktatás szolgálatában, kutatási jelentés*.

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

- Szentendrei Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre, pp. 81–97.
- Darcy, S. – Dickson, T. J. (2009). A whole-of-life approach to tourism: The case for accessible tourism experiences. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 16, pp. 32-44.
- Domínguez Vila, T. – Darcy, S. – Alén, G. E. (2015). Competing for the disability tourism market – A comparative exploration of the factors of accessible tourism competitiveness in Spain and Australia. *Tourism Management*, 47, pp. 261-272.
- Domínguez Vila, T. – Alén, E. – Darcy, S. (2020). Accessibility of tourism websites: the level of countries' commitment. *Universal Access in the Information Society*. 19. 10.1007/s10209-019-00643-4.
- Dorogi, L. (2012). A fogyatékos személyek teljesítménysportja és annak hatása a sport különböző színtereire. Semmelweis Egyetem Nevelés- és Sporttudományi Doktori Iskola.
- Dulházi, F. – Zsarnóczky, M. (2018). Az akadálymentes turizmus, mint rehabilitációs „eszköz”. In: Pintér, G. – Zsiborács, H. – Csányi, S. (szerk.), *Arccal vagy háttal a jövőnek? LX. Georgikon Napok. Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem Georgikon Kar*, pp. 56-61.
- Ernszt, I. – Tóth-Kaszás, N. – Péter, E. – Keller, K. (2019). „Amikor a vándorbot színe fehér, az utazó kerekesszékekben ül” – Az akadálymentes turizmus egyes kérdéseiről. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, IV(3), pp. 77-91.
- Farkas, J. – Raffay, Z (2022): Az utazás, a hálózatosodás és az akadálymentesség kontextusai az életfilozófia, illetve a buddhista bölcsélet tükrében. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 7 : 2 pp. 83-99. , 17 p.
- Farkas, J. – Petykó CS. (2020): A fogyatékoság, az akadálymentesség és a mobilitás, mint egzisztenciális alaptulajdonság, *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 5 : 4 pp. 43-55., 13 p.
- Farkas, J. (2018). Az akadálymentesítés evolúciója, avagy az utazás útjai(n). *Turizmusbiztonság: a praxis és a teória mezsgyéin – országos tudományos konferencián elhangzott előadása*.
- Farkas, J. (2019). Az akadálymentesítés primátusa a turisztikai termékfejlesztésben. In: Irimiás, A., Jászberényi, M., – Michalkó, G. (Eds.), *A turisztikai termékek innovatív fejlesztése*. Budapest, Magyarország: Akadémiai Kiadó, pp. 146-156.
- Farkas, J. (2020). Az egzisztenciális fogyatékoságban rejlő kiteljesedési lehetőségek - Betekintés a fogalom jelentésvilágába. PhD értekezéstervezet. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest.
- Farkas, J. – Nagy, E.G., (2020). A társadalmi akadálymentesítés: Az akadálymentesség teljesebbé válásának egyik lehetséges útja a bizalmi vagyongazdálkodás alkalmazásával. *Jogelméleti Szemle*, 21(4), pp. 2-17.
- Farkas, J. – Raffay, Z. – Dávid L.D. (2022b). Az akadálymentesítés és az akadálymentesség az utazói létezésdimenzióiban – két világ paradigmaváltó találkozása. *Turizmus Bulletin*, 22(4), pp. 46-54.

- Farkas, J., Raffay, Z. – Dávid, L.D. (2022a). Az utazás, a hálózatosodás és az akadálymentesség kontextusai az életfilozófia, illetve a buddhista bölcsélet tükrében. Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok, VII. évfolyam II. szám, pp. 83-99.
- Farkas, J. – Raffay, Z., – Dávid, L.D. (2022c). Fundamental accessibility and technical accessibility in travels — the encounter of two worlds which leads to a paradigm shift. Sustainability, 14(7), Paper: 3765.
- Farkas, J. – Raffay, Z. – Petykó, Cs. (2022). A new approach to accessibility, disability and sustainability in tourism – multidisciplinary and philosophical dimensions. Geojournal of Tourism and Geosites, 40(1), pp. 319-326.
- Farkas, J. – Raffay, Z. – Kárpáti, J. – Fekete-Frojimovics, Z. – Dávid, L. D. (2023). The Dialectics of (Deep) Accessible Tourism and Reality—Hermeneutics of a Journey to Madrid. Sustainability, 15(4), Paper: 3257.
- Farkas, J. – Raffay, Z. – Pallás, E. I. – Fekete-Frojimovics, Z. – Zsarnóczky, M. B. – Dávid, L. D. (2022). Contexts of networking and travelling in the light of Buddhist "wisdom" and life philosophy – management of accessibility and barrier generation in tourism. Sustainability, 14(18), Paper: 11123.
- Farkas, J. – Raffay, Z. – Gonda, T. (2023). Utazástudomány: akadálymentességi dimenziók. Budapest, Magyarország: Akadémiai Kiadó. <https://mersz.hu/farkas-raffay-gonda-utazastudomany-akadalymentesseg-dimenziok>
- Gálné-Kucsák, K. (2008). A sötétség vándorai: A látássérültek turizmusának helyzete és esélyei Magyarországon. Turizmus Bulletin, 12(2), pp. 53-59.
- Gonda, T. (2021). Travelling habits of people with disabilities. Geojournal of Tourism and Geosites, 37(3), pp. 844-850.
- Gonda, T. – Raffay, Z. (2020a). Accessible Tourism in some European countries – findings and results of an empirical survey (Peer-Act Project). In: Gonda, T. – Schmidtchen, R. (szerk.): Opportunities and challenges of barrier-free tourism in Hungary. Verein zur sozialen und beruflichen Integration e.V., Sixtistr. 16a, 06217 Merseburg
- Gonda, T. – Raffay, Z. (2020b). Az akadálymentes turizmus innovatív jó gyakorlata. Modern Geográfia, 2020/IV, pp. 1-14.
- Gonda, T. – Raffay, Z. (2020c). Egyedül nem megy – fogyatékkal élők utazási szokásainak vizsgálata egy nemzetközi felmérés eredményeinek tükrében. In Csapó J. (szerk.): Kreativitás, változás, reziliencia. III. Nemzetközi Turizmusmarketing Konferencia: Tanulmánykötet. (2020) ISBN:9789634295068 pp. 154-165
- Gonda, T. – Nagy, D. – Raffay, Z. (2019). The impact of tourism on the quality of life and happiness. Interdisciplinary Management Research / Interdisziplinäre Managementforschung, 15, pp. 1790-1803.
- Gondos (2019) A mozgáskorlátozottak esélyegyenlőségének lehetősége a turizmusban. Civil Szemle 16 : 2 pp. 85-103. , 19 p.
- Gondos (2020). Speciális igények a turizmusban – a mozgáskorlátozottak helye, szerepe és lehetősége a turisztikai szektorban. PhD értekezés. Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola

- Horváth, G. (2021). Az akadálymentes turizmus vendég és vendéglégedettség szempontú megközelítése a szálloda szektorban. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(1), pp. 93-102.
- Kovács, T. – Kozák, A. (2016). Paraturizmus és konfliktusmenedzsment a szállodaiparban. *Területfejlesztés és Innováció*, 2, pp. 18-26.
- Lőrincz, K. – Lang, L.A. – Banász, Zs. (2019): A Balaton térségi Imázsa a helyi lakosság szemszögéből. In: *Modern Geográfia* 2019/IV. pp.1-14
- Máté, A. (2021). Az akadálymentes turizmus lehetőségei egy helytörténeti múzeum példáján. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(1), pp. 39-55.
- Mező, N. (2019). Az információk hozzáférhetőségének centrális jelentősége az akadálymentes turizmusban. Szakdolgozat. BGE KVIK, Budapest.
- Michalkó, G. (2010). Boldogító utazás – a turizmus és az életminőség kapcsolatának magyarországi vonatkozásai. Budapest, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet.
- Pókó, N. (2021). Az akadálymentesség megjelenése a szállodahajós turizmusban a Duna mentén. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(1), pp. 103-117.
- Raffay-Danyi, Á. – Ernszt, I. (2021). Esélyegyenlőség a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa projekt rendezvényein. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(1), pp. 5-19.
- Raffay, Z. – Gonda, T. (2020): Az akadálymentes turizmus innovatív jó gyakorlata. In: *Modern Geográfia* 2020: 4 pp. 1-14., 14 p.
- Raffay, Z. – Gonda, T. (2021). Turisztikai fogyasztási szokások vizsgálata a fogyatékkal élők körében. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs
- Sharma, A. – Zsarnóczky, M. – Dunay, A. (2018). An empirical study on the influences of management's attitudes toward employees with disabilities in the hospitality sector. *Polish Journal of Management Studies*, 18(2), pp. 311-323.
- Shaw, G. – Coles, T. (2004). Disability, holiday making and the tourism industry in the UK: A preliminary survey. *Tourism Management*, 25, pp. 397–403.
- Slezák-Bartos, Zs. – Máté, A. – Guld, Zs. (2021). A fiatalok borismereti attitűdje és az ismeretszerzés akadálymentes gyakorlata a Garay Élménypincében. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(1), pp. 56-77.
- Végh, Zs. (2005). A segítséggel élők turisztikai lehetőségei Magyarországon. *Turizmus Bulletin*, 4, pp. 26-38.
- Zajadacz, A. (2015). Evolution of models of disability as a basis for further policy changes in accessible tourism, *Journal of Tourism Futures*, Vol. 1 Iss: 3, pp.189 - 20 (11)
- Zajadacz, A. – Lubarska, A. (2019): Development of a Catalogue of Criteria for Assessing the Heritage Site. *Studia Periegetica* nr2(26)2019 DOI: 10.26349/st.per.0026.06
- Zajadacz, A. – Lubarska, A. (2020): Sensory gardens as place for outdoor recreation adapted to the needs of people with visual impairments. *Studia Periegetica* nr2(30)2020 DOI: 10.5604/013001.0014.3170
- Zsarnóczky, M. (2017). Accessible tourism in the European Union. In: Kamila, Borseková; Anna, Vanová; Katarína, Vitálisová (szerk.) 6th Central European Conference in Regional

- Science "Engines of Urban and Regional Development" : Conference Proceedings, Banská Bystrica, Szlovákia: Matej Bel University in Banská Bystrica, Faculty of Economics
- Zsarnóczky, M. (2018a). The Future Challenge of Accessible Tourism in the European Union. Vadyba Journal of Management, 2(33), pp. 39-43.
- Zsarnóczky, M. (2018b). Akadálymentesség és a parasport turisztikai lehetőségei az Európai Unióban. Acta Carolus Robertus, 8(2), pp. 227-239.
- Zsarnóczky, M. – Zsarnóczky-Dulházi, F. (2019). The Phenomenon of European Accessibility as a Special Niche in Active Tourism. Journal of Tourism Challenges and Trends, 12(2), pp. 85-100.

Egyéb források

- Government of Ireland (2011): ACCESS. Improving the Accessibility of Historic Buildings and Places. Dublin. <https://www.heritagecouncil.ie/content/files/Improving-the-Accessibility-of-Historic-Buildings-and-Places-2011.pdf>. Utolsó letöltés: 2024. február 28.
- Landesdenkmalamt Berlin (2015): Cultural Heritage and Barrier-free Accessibility. Guideline and Student Projects. Berlin. https://use.metropolis.org/system/images/1701/original/CulturalHeritage_and_Barrier-free_en.pdf. Utolsó letöltés: 2024. február 28.
- Motiváció Alapítvány és a Revita Alapítvány Kutatóműhelye (2009). Fogyatékos emberek turisztikai szokásai és igényei. Elérés: http://revitaalapitvany.hu/letoltes/tanulmanyok/turizmus_vezetoi_osszefoglalo.pdf Utolsó letöltés: 2022. augusztus 22.
- UNINET: University Network for Cultural Heritage – Integrated Protection, Management and Use (2018): Adaptation of historic buildings for disabled people. <http://uninet.pollub.pl/wp-content/uploads/2021/10/Adaptation-of-historic-buildings-for-disabled-people.pdf>. Utolsó letöltés: 2024. február 28.
- UNWTO (2016). Highlights of the 1st UNWTO Conference on Accessible Tourism in Europe (San Marino, 19-20 November 2014). Elérés: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284417902> Utolsó elérés: 2021. november 20.

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.